

## Úvod

Utajování činnosti a výsledků československého uranového průmyslu v letech 1945–1989 bylo souběžně provázeno šířením idealizovaných závěrů o jeho hospodářském přínosu a velkoryse pojaté pomoci Sovětského svazu. Kromě toho se u mnoha československých občanů utvářela představa o ztrátách, které vznikly tím, že země nemohla s uranovými rudami volně nakládat v podmínkách tržní ekonomiky.

Československo bylo druhou zemí sovětského bloku, kde si Sovětský svaz podřídil výhradně pro svoji potřebu všechny zdroje přírodního uranu po r. 1945. Předcházelo mu Bulharsko, souběžně s Československem si formou válečných reparací zajistil Sovětský svaz uranová ložiska ve východním Německu, následovaly Rumunsko, Polsko a Maďarsko. Stranou pozornosti nezůstalo ani Mongolsko, kde byly získávány uranové rudy pod krycím označením asbest. Ve všech zemích kromě Československa byly zřízeny smíšené státní podniky s účastí Sovětského svazu. Odlišně se vyvíjely poměry ve východním Německu, kde v důsledku reparací pracovala SAG, Wizmut, převedená až v roce 1954 na smíšený sovětsko-východoněmecký podnik SDAG Wizmut (KARLSCH, 1996).

Sovětský svaz naléhavě potřeboval uran pro svůj jaderný výzkum už začátkem 40. let, ale zejména v okamžiku, kdy se Stalin přesvědčil o účincích jaderných zbraní, které dopadly na Hirošimu a Nagasaki, byla zajištění zdrojů přírodního uranu věnována mimořádná pozornost. Již za války se v Sovětském svazu soustřeďovaly studie a analýzy zpravodajských služeb o velikosti a významu zdrojů přírodního uranu v globálním měřítku. Mezi zmiňovanými ložisky uranu nechyběl československý Jáchymov jako jediné otevřené ložisko ve sféře sovětského vlivu v poválečné Evropě (HALLOWAY, 1994).

Železná opona spadla v Evropě 11. září 1945 v 15.30, kdy „obsadilo ruské vojsko v počtu 60 mužů s vyšším důstojníkem 3 radiové státní doly v Jáchymově. Do těchto dolů nemá nikdo přístupu kromě dělníků zaměstnaných v dolech“. To je obsah hlášení vrchního strážmistra SNB Hefnera, které dostalo ministerstvo vnitra a hlavní štáb ministerstva národní obrany. Jáchymov přitom ležel na západ od demarkační linie, oddělující od sebe vojska Sovětského svazu a západních Spojenců.

Už od srpna 1945 probíhala v Praze jednání mezi ministerským předsedou Z. Fierlingerem a sovětskými zmocněnci Bakulinem a plk. Alexandrovem o těžbě uranových rud a jejich dodávkách do Sovětského svazu. Sovětská strana netajila důvody, pro které uran tak naléhavě potřebovala. Na jednání vedeném Z. Fierlingerem a za účasti několika ministrů a vysokých státních úředníků řekl zástupce sovětské strany plk. NKVD Alexandrov o technické pohotovosti sovětské armády: „Teď chtějí vyrobit ze sovětského a československého uranu právě takovou atomovou pumu, jako má Amerika“. Jednání trvala až do 23. listopadu 1945, kdy byla podepsána „Dohoda mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách Svazu sovětských socialistických republik“. K „Dohodě“ byl připojen Protokol, který upravoval ustanovení „Dohody“ a zajišťoval její přísnou důvěrnost.

Poměrně dlouhý interval mezi začátkem jednání a podpisem Dohody způsobila neústupnost československé strany sovětskému požadavku na zřízení smíšeného, čs.-sovětského podniku. Sovětská strana nechtěla jednání protahovat a od svého požadavku ustoupila. Psal se přece jenom rok 1945.

---

### „Dohoda“ jako základ ovládnutí přírodních zdrojů uranu v Československu po roce 1945

„Dohoda“ z 23. listopadu 1945 patřila k důkladně utajovaným dokumentům socialistického Československa. Ze dvou českých podepsaných výtisků se zachoval jeden. Za československou stranu ji z pověření vlády podepsal dr. H. Ripka, který emigroval po r. 1948, text Dohody však nikdy nebyl na Západě ani publikován ani podrobněji charakterizován. Plný text „Dohody“ publikovali teprve v r. 1993 K. Kaplan a V. Pacl v knize Tajný prostor Jáchymov (KAPLAN - PAČL, 1993). Jak je dnes

zřejmé, z „Dohody“ bylo pořízeno několik opisů, zachovaných včetně originálu ve Státním ústředním archivu, Praha (SÚA) a také v archivu s. p. Diamo v Příbrami. Ukazuje se, že s textem dohody se ještě do února 1948 seznámili lidé mimo okruh odborníků, kteří byli spojeni s počátky uranového průmyslu na příslušném ministerstvu, „Dohoda“ však v té době nebyla veřejně komentována nebo hodnocena. Teprve později se o ní vyjadřovali vedoucí činitelé uranového průmyslu jako o doku-